

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

Is Suicide an Option?
Shaul HaMelech,
Metzada and Adam
Czerniakow

The learning this week is sponsored by David and Robin Ritholtz in celebration of the Bat Mitzvah of their daughter Amanda

Rabbi Aryeh Hendler
ז' כסלו תשע"א • November 14, 2010

איסור התאבדות

1. ספר בראשית פרק ט פס' ה

וְאֵךְ אֶת דְּמָמְךָ לְנַפְשׁוֹ תִּיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל תְּחֵה אֶדְרֹשְׁנֶנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֶחָיו אֶדְרֹשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם:

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב הלכה א-ג

כל ההורג חבירו בידו כגון שהכהו בסייף או באבן הממיתה או שחנקו עד שמת או שרפו באש הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו הרי זה נהרג בבית דין:
אבל השוכר הורג להרוג את חבירו או ששלח עבדיו והרגוהו או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה וכן ההורג את עצמו כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין:
ומנין שכן הוא הדין שהרי הוא אומר שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח את דמכם לנפשותיכם אדרוש זה ההורג עצמו מיד כל חיה אדרשנו זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרים להרוג את חבירו ובפירוש נאמר בשלשתן לשון דרישה הרי דינם מסור לשמים:

ההסבר הרעיוני לאיסור ההתאבדות

3. רדב"ז הלכות סנהדרין פרק יח

תניא מי שבא לב"ד ואמר הלקוני אין מלקין אותו והכי אמרינן בכל דוכתא אין אדם משים עצמו רשע... ואפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקב"ה שנאמר הנפשות לי הנה (יחזקאל י"ח) הילכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו ומלקות פלגו דמיתה הוא אבל ממונו הוא שלו ומש"ה אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכי היכי דאין אדם רשאי להרוג את עצמו כן אין אדם רשאי להודות על עצמו שעשה עבירה שחייב עליה מיתה לפי שאין נפשו קניינו.

התאבדות כדי להמנע מג' עבירות חמורות

4. בראשית ט, פס' ה

וְאֵךְ אֶת דְּמָמְךָ לְנַפְשׁוֹ תִּיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל תְּחֵה אֶדְרֹשְׁנֶנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֶחָיו אֶדְרֹשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם:

5. מדרש רבה בראשית פרשה לד פסקה יג

אך להביא את החונק עצמו יכול כשאו"ל ת"ל אך יכול כחנניה מישאל ועזריה ת"ל אך

6. עבודה זרה ג ע"א

יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה יבא נבוכד נצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם

7. תוספות, עבודה זרה, ג ע"א, ד"ה שלא

אומר ר"ת דצלם דנבוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא אלא אנדרטי עשוי לכבוד המלך ובהכי ניחא דנקט גבי אברהם שלא עבד עבודת כוכבים ובחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם וניחא הא דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואילו היה עבודת כוכבים ממש חס ושלום כי מדאגת שום יסורין שבעולם לא היו משתחיים לצלם כר' חנינא בן תרדיון (לקמן יח.) ששמו ספוגין על לבו ליסרו ור"ע (ברכות סא:) שסרקו בשרו במסרקות פיות והיינו הא דפריך פרק מקום שנהגו (פסחים דף נג:) מר ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה עבודת כוכבים ממש

8. בית יוסף, יו"ד סי' קנז

וכתוב בארחות חיים (סי' ד הל' אהבת השם אות א) בבראשית רבה (פרשה לד אות יג) דורש ואך את דמכם לנפשותיכם וגו' (בראשית ט ה) אזהרה לחונק את נפשו יכול אפילו כחנניה מישאל ועזריה תלמוד לומר אך פירוש שבשעת השמד יכול למסור עצמו למיתה ולהרוג את עצמו אם הוא ירא שלא יוכל לעמוד בניסיון וכן יכול אפילו כשאו"ל בן קיש (שמואל א לא ד) שאם ירא שמא יעשו לו יסורים קשים שיכול למסור עצמו למיתה תלמוד לומר אך. ומכאן מביאין ראייה השוחטים התינוקות בשעת השמד ויש אוסרים ומפרשים הך תלמוד לומר אך שאינו יכול להרוג עצמו וחנניה מישאל ועזריה מסרו עצמם ביד אחרים אבל הם לא פגעו בעצמם ושאו"ל בן קיש שלא ברצון חכמים עשה. ומעשה ברב אחד ששחט תינוקות הרבה

בשעת השמד שירא שיעבירום על דת והיה עמו רב אחר וכעס עליו וקראו רוצח והוא לא חש לדבריו ואמר הרב המונע אם כדברי יהרג אותו רב במיתה משונה וכן היה שתפשוהו גוים והיו פושטים עורו ונותנין חול בין העור והבשר ואח"כ נתבטלה הגזרה ואם לא שחט אותם אפשר שהיו ניצולים ולא היו הורגים אותם.

וז"ל רבינו ירוחם (ני"ח ח"ג קסה ע"ד) כתבו הפסקנים אם רוצה להחמיר על עצמו ליהרג בצינעא על שאר מצות רשאי ואינו נקרא חובל בעצמו

10. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח ע"א

מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו הביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור... אף אתה פתח פיך ותכנס [בך] האש אמר להן מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו

11. תוספות עבודה זרה יח ע"א

ואל יחבל עצמו - אור"ת דהיכא שיראים פן יעבירום עובדי כוכבים לעבירה כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם אז הוא מצוה לחבל בעצמו כי ההיא דגיטין (דף נז:) גבי ילדים שנשבו לקלון שהטילו עצמם לים

12. גיטין נז ע"ב

במתניתא תנא מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון [רש"י: ילדים למשכב זכור וילדות לפלגשים] הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים אמרו אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא דרש להן הגדול שבהן אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים מבשן אשיב מבין שיני אריה אשיב ממצולות ים אלו שטובעין בים כיון ששמעו ילדות כך קפצו כולן ונפלו לתוך הים נשאו ילדים קל וחומר בעצמן ואמרו מה הללו שדרכן לכך כך אנו שאין דרכנו לכך על אחת כמה וכמה אף הם קפצו לתוך הים ועליהם הכתוב אומר כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה ורב יהודה אמר זו אשה ושבעה בניה

13. תוספות שם

קפצו כולן ונפלו לתוך הים - והא דאמר במס' ע"ז (דף יח.) מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו הכא יראים היו מיסורין כדאמרין (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ועוד דע"כ היו מענין אותן ולא היו הורגים אותן:

התאבדות שאול ומשמעותה

14. ספר שמואל א פרק לא פס' ג-ה

ותכבד המלְחָמָה אֶל שְׂאוּל וַיִּמָּצְאוּהוּ הַמּוֹרִים אֲנָשִׁים בְּקִשְׁת׃ וַיִּחַל מֵאֵד מִהַמּוֹרִים:
וַיֵּאמֶר שְׂאוּל לִנְיָ שְׂאֵל כְּלִי שֶׁלֹּף חַרְבֶּךָ וַיִּקְרַנִּי כִּהֵן פֶּן יָבוֹאוּ הָעַרְלִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרַנִּי וְהִתְעַלְלוּ בִּי וְלֹא אָבָה נִי שְׂאֵל כְּלִי כִּי יִרְאֵהוּ מֵאֵד וַיִּקַּח שְׂאוּל אֶת הַחַרְב׃ וַיִּפֹּל עָלָיָהּ:
וַיִּקְרַא נִי שְׂאֵל כְּלִי כִּי מֵת שְׂאוּל וַיִּפֹּל גַּם הוּא עַל חַרְבּוֹ וַיָּמָת עִמּוֹ:

15. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף יח ע"א

הא דאמרין בהגדה דר' חנינא בן תרדיון מוטב יטלנה מי שנתנה ולא אחבול בעצמי. כתוב בגליוני התוספות שהיה אומר ר"ת דהיכא שמתירא שלא יכריחוהו לעבור על דת מותר לחבול בעצמו, והכי איתא במדרש (ב"ר ל"ד י"ד) כתיב (בראשית ט' ה') אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מכאן אזהרה לאדם שלא יחבול בעצמו. יכול אפי' כשאול מלך ישראל, פירוש שחבל בעצמו מפני שהיה מתירא שמא יעבירוהו על דת, תלמוד לומר אך מיעט, דבכי האי גונא שרי, ומכאן לומדין לשחוט הנערים בגזירות מפני העברת הדת, ע"כ מצאתי בגליוני התוספות, והם דברים שצריכין תלמוד ועיון גדול, אלא שכבר הורה זקן, ושמענו בשם גדולי צרפת שהתירו כן הלכה למעשה.

16. ספר מצוות קטן, ר"י מקורביל, מצוה ג

ופירשו רבותינו (סנהדרין ע"ד) בעכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים. ואפילו בצנעה יהרג ואל יעבור, ושאר מצוות בצנעה יעבור ואל יהרג, אם ירצה. אבל מדת חסידות שלא יעבור. ואין לומר מאחר שאמרו חכמים (שם) יעבור ואל

יהרוג אם יעבור פיהם גם דמו הנה נדרש, כי מאחר שכוונתו לשמים צדקה תחשב לו, וראיה משאול שמסר עצמו למיתה ואמר לנערו, פגע בי ואל יתעוללו בי הערלים, שנתכון לש"ש.

17. הגהות רבנו פרץ שם אות ז

ואותם קדושים ששחטו עצמם שלא סמכ' דעתם לעמוד בניסיון קדושים גמורים הם וראי' משאול. ואין להקשות מר' חנינא בן תרדיון שלא רצה לפתוח פיו ואמר מוטב שיטלנה מי שנתנה וכו' שיודע היה בעצמו שלא יתחלל שם שמים על ידו.

18. רד"ק שמואל א פרק לא

ולא חטא שאול בהרגו עצמו ואע"פ שכתוב אך את דמכ' לנפשותיכם אדרוש כלו' מידכם אדרוש אותו אם תהרגו עצמכם... אף על פי כן לא חטא לפי שהיה יודע שאול כי סופו היה למות במלחמה כי כן אמר לו שמואל ועוד כי ראה כי מצאוהו המורים אנשים בקשת ולא היה יכול להמלט מיד' טוב היה שיהרוג הוא עצמו ולא יתעללו בו הערלים וכן אמרו רז"ל אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש יכול כשאול ת"ל אך:

19. יפה תואר למדרש בראשית רבה פרשה לד אות יג

יכול כשאול שנפל הוא עצמו על חרבו ומת פן יבואו הערלים ודקרוהו והתעללו בו ומ"מ אין ללמוד מכאן לכל מסובב מאויבים וירא פן יתעללו בו שימית את עצמו דדילמא שאני שאול דקים ליה שימות שכבר נאמר לו מחר אתה ובניך עמי אבל אחרים לא דאפשר יחיוהו ואפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם לא ימנע עצמו מן הרחמים כדאיתא בפ"ק דברכות ועוד דשאני שאול שהיה מלך דמסתמא יתעללו בו לבזותו אבל סתם אדם מנ"ל שיתעללו בו ולא יהרגוהו בלי התעוללות

20. תורת האדם שער הסוף - ענין ההספד

וכן מצינו בגדול שאיבד עצמו לדעת מפני האונס שמספידין אותו כגון שאול מלך ישראל שאבד עצמו אלא שהיה אבודו מותר לו, כדאמרין בבראשית רבה (פל"ד) אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, יכול אפילו נרדף כשאול ת"ל אך, לפיכך לא היה בכלל מאבד עצמו לדעת

21. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צא ע"ב

אלא תנאי היא דאיכא למ"ד אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבל בעצמו אילימא האי תנא הוא דתניא ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש רבי אלעזר אומר מיד נפשותיכם אדרש את דמכם ודלמא קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין על המת ולא מדרכי האמורי אמר רבי אלעזר שמעתי שהמקרע על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית וכ"ש גופו

22. תוספות בבא קמא דף צא ע"ב

אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין כו' - וא"ת ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך להביא ראייה דמקרע בגדים עובר משום בל תשחית ואור"י דאין מביא ראייה אלא שאסור לחבול אפ"ל לצורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן ההיא דאך את דמכם שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא וכן מקרע על המת זהו לצורך:

23. בית יוסף, יו"ד סי' קנז

וכתוב בארחות חיים (סי' ד הל' אהבת השם אות א) בבראשית רבה (פרשה לד אות יג) דורש ואך את דמכם לנפשותיכם וגו' (בראשית ט ה) אזהרה לחונק את נפשו יכול אפילו כחנניה מישאל ועזריה תלמוד לומר אך... וכן יכול אפילו כשאול בן קיש (שמואל א לא ד) שאם ירא שמא יעשו לו יסורים קשים שיכול למסור עצמו למיתה תלמוד לומר אך... ויש אוסרים ומפרשים... ושואל בן קיש שלא ברצון חכמים עשה.

24. שו"ע יו"ד סי' שמה סעיף ג

גדול המאבד עצמו לדעת והוא אנוס כשאול המלך אין מונעין ממנו כל דבר

25. ים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ח

אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש (בראשית ט', ה') אמר ר' אליעזר, מיד נפשותיכם אדרוש. היינו נמי שאסור להרוג את עצמו בשביל שום דבר שירא. וכן פסק ר"י להדיא (תוד"ה אלא). ונראה, אפילו אם נתפס בידי גוים. ומתיירא שלא יענו אותו עד שיעבוד ע"ז. מ"מ לא ימית את עצמו. ויסבול כל העינויים לפי כחו, והבא לטהר מסייעים לו. ואולי יכול לקבל הענויים.

ואף שאמרינן (כתובות ל"ג ע"ב) אלמלא נגדינהו לחנניא מישאל ועזריה כבר פלחו לצלמא. הלא פירש התו' (שם ד"ה אילמלי) משום דהצלם דנבוכדנצר אינו עשוי אלא לכבוד המלך, ולא היה ע"ז ממש אבל אם היה ע"ז ממש. ח"ו שלא היו מקבלים העינוים, דהא ר' עקיבא היו סורקים את בשרו במסרק של ברזל (ברכות ס"א ע"ב). ואמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, אימתי יבא לידי ואקיימנה. בכל לבבך ובכל נפשך (תו' פרק אלו נערות). וג"כ אין דרך מלכות לענות אותו על שיעבוד ע"ז. אלא דנין אותו, או בשריפה, או במיתה חמורה. וא"כ יהרג ואל יעבור, וזה אינו קרוי חובל בעצמו, כמו שכתב הרא"ש בפרק אין מעמידין (ע"ז פ"ב סימן ט'). שאין קרוי חובל בעצמו כשמניח עצמו ליהרג כו'. אבל בעצמו פשיטא אסור. וכן מצינו להדיא בפ"ק דע"ז (י"ח ע"א) גבי ר' חנינא בן תרדיון, שא"ל תלמידיו, ר' פתח פיך ותכניס בו האש, ותצא נשמתך במהרה. אמר, מוטב שיטלנה מי שנתנה, ואל יחבול בעצמו. אבל בקש לאחרים לקרב מיתתו.

ומ"מ אם מתיירא שלא יענו אותו על יהודים אחרים. ויאבדו ח"ו כמה נפשות מישראל. כמו שיש מקצת מושלים על דבר שקר, שמענין יהודי אחד על הכלל. ואחד יאבד בעו"ה הרבה, מותר להרוג בעצמו, ואולי שאול ע"ה כיון על זה שנפל על חרבו (ש"א ל"א, ד'). שסבר אם יפול חי בידם יתעללו בו, ויענו אותו. ומסתמא בני ישראל לא יכולים לראות ולשמוע בצרת המלך, ולא יעמדו על נפשם מלנקום נקמתו ולהצילו. ויפלו כמה רבבות מישראל. והוא כבר ידע שנגזרה עליו הגזירה, שלא ימלט מהם. ועל זה אמר קרא, פן יבואו הערלים ודקרני, כלומר, שבסוף ידקרונני, וממיתים אותי, ויתעללו בי קודם מיתה, ולפקוה נפש אחרים מותר לחבול בעצמו. וגם אפשר משום כבוד מלך משוח ה'. שאין ראוי שימות בידי הערלים, ויעשו בו מיתת עינוי ובזיון, והוא חילול ה' בדת אמונתנו.

אף שמצאתי כתוב בשם הריטב"א ז"ל (עין יעקב ע"ז י"ח ע"א) וז"ל, הא דאמרינן בהגדה דר' חנינא בן תרדיון, מוטב שיטלנה מי שנתנה, ולא אחבול בעצמי. כתוב בגליוני התו', שהיה אומר ר"ת ז"ל, היכא דמתיירא שלא יכריחוהו לעבור על דת. מותר לחבל בעצמו, והכי איתא במדרש (ב"ר ל"ד, י"ט) כתיב (בראשית ט', ה') אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, מכאן אזהרה לאדם שלא יחבול בעצמו. יכול אפילו כשאול מלך ישראל, ת"ל אך מיעוט. פירש שחבל בעצמו, מפני שהיה מתיירא שמא יעבירוהו על דת. דבכה"ג שרי, ומכאן לומדים לשחוט הנערים בגזירות, מפני העברת דת. ע"כ מצאתי בגליוני התו'. והם דברים שצריכין תלמוד ועיון. אלא שכבר הורה זקן, ושמענו בשם גדולי צרפת, שהתירו בו הלכה למעשה עכ"ל.

אבל כבר מוכח מדעת ר"י (תוד"ה אלא) שאינו. שכתב אסור להרוג את עצמו מפני שירא. ומדכתב סתם שירא, משמע אפילו מיראת שמים, שלא יעבורוהו על דת. וכן הרא"ש (ע"ז שם) לא התיר אלא להניח עצמו ליהרג, וזה אינו קרוי חובל בעצמו. אבל לא שיחבול בעצמו.

וגם דעת שאול לא היה כן כמו שכתב. דא"כ לא היה רוצה לקיים המקרא בכל לבבך ובכל נפשך. כמו ר' עקיבא, שהיה מצטער על זה, וגם לישנא דקרא לא משמעת כלל, משום שיעבורוהו על דת. אלא שלא יעללו בו, לצערו ולענות אותו. כמו שנאמר פן יבואו הערלים ויתעללו בי. ואפשר שהוא מפרש ויתעללו בי על עבירות, ועל זה היה מתיירא. הלא אמר ודקרני, וזה ענין מיתה, וכן תרגום יהונתן וקטלונני. אלא הוא מטעמא שכתבתי. ועל זה מיעט במדרש לעיל אך לנפשותיכם. אבל לא כיון המדרש שהיה שאול עושה מפני העברת דת.

וק"ו שאסור בשעת הגזירה לשחוט את בניו, כדי שלא יטמאו אותם בשמד. כי אפילו בעצמו אין אדם רשאי לחבול, ק"ו באחרים. ומסתמא אם (אינם) ראויים וזוכים לכך יחזרו מעצמן, ועכשיו הן אנוסים, ופטורים לגמרי, וג"כ רוב האנוסים חוזרים אחר כמה שנים. ולפעמים בניהם חוזרים. ומ"מ יכול להצית את הבית, כדי שישרפו הוא ובניו בעת הגזירה, וזה אינו קרוי חובל בעצמו. אלא כמו שהניח עצמו ליהרג, וזהו מותר. ור' חנינא בן תרדיון נמי ביקש לקרב מיתתו. רק שלא רצה לעשות בגופו. כגון לפתוח פיו, ולקבל האש, דהוי כחובל בגופו ממש.